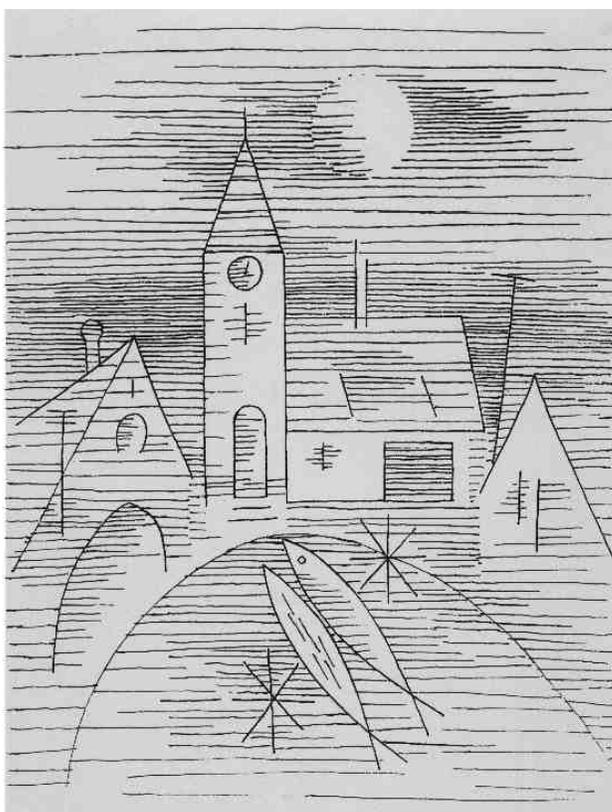

2/2005

KNIŽNÍ ZNACKA

SPOLEK SBĚRATELŮ A PŘÁTEL EXLIBRIS

POZDRAV FRANTIŠKU PETERKOVI

většinou pro své přátele – výtvarníky a sběratele. Tyto něžné lístky, tvořené

František Peterka, S1/2, 2004

často s oslavou krásy ženského těla. Označení majitele vždy harmonicky splývá s celkovou kresbou. Úspornost kresby těchto drobných lístků vytváří svoji vlastní poetiku s realistickým ztvárněním, někdy těsně hraničícím s abstrakcí. Při takto úsporné kresbě nelze nic předstírat. Pevný tah harmonické linie přímo hovoří o uměleckém mistrovství autora.

Grafická tvorba Františka Peterky v sobě ukrývá rovněž jeho lásku k jihočeské krajině, v níž prožil většinu svého života. Krása a hrdá minulost

Je jistě ode mě troufalé psát několik vět o akademickém malíři Františku Peterkovi, kterého jsem potkal pouze několikrát a mluvil jsem s ním jen na výměnném dnu v Plané nad Lužnicí v roce 2004.

Toto setkání však patřilo k těm šťastným v mém životě. Snad jsem dobře pochopil, jak je v jeho osobě spojena skromnost a velké umělecké nadání, které s porozuměním věnuje rovněž nám, těm potrhým sběratelům exlibris, pachtícím se za krásou ukrytou v malých grafických lístcích, které dokáží v sobě uchovat přátelství sběratelů a umělců.

Těch exlibris vytvořil František Peterka několik set a převážně v leptu, obsahují poetické a symbolické náměty,

kraje kolem Lužnice a Tábora jistě významně působila na umělcovu tvorbu, která je s tímto krajem pevně svázaná.

Vraťme se ještě do Plané nad Lužnicí na výměnný den. František Peterka byl nejstarší ze tří výtvarníků, kteří se zde představili svými upomínkovými grafikami. Na jeho grafickém listu vytvořeném sérigrافی s názvem Poesie domova je zobrazen Čenkov, tedy vesnice kde autor bydlí, s kostelíkem a symbolickou rybou. Po předání vtištěných grafických listů pořadatelům stačil zde přátelsky pohovořit se sběrateli a již spěchal do Soběslavi na zahájení jednodenní výstavy grafiky, obrazů a objektů Karla Malicha v tamním muzeu, kde se opět setkal s několika přáteli a se zájmem si výstavu prohlédl.

Když jsem se po cestě skromně zeptal, co jej mimo tvůrčí práce a přátelství udržuje v jeho tehdy 84 letech v takové duševní a tělesné svěžesti, prozradil mně pouze to co slyšíme denně, ale nevnímáme: „Víte, já jsem nikdy nekouřil a nepil alkohol.“

Co přát jubilantovi, který má svůj vlastní recept na šťastný tvůrčí život. Zbývá nám pouze poděkování za všechnu tu krásu, kterou vytvořil a přání, aby jeho umělecká tvorba přinášela stále radost a oporu těm, kteří dokáží v jeho grafických listech toto nalézat.

Připomeňme pouze, že akademický malíř a grafik František Peterka oslavil 26. dubna 2005 své 85. narozeniny a že za jeho tvorbu exlibris mu byla v roce 2003 na jubilejním X. Trienále českého exlibris v Chrudimi udělena cena za celoživotní dílo v oboru exlibris.

Sběratelé, kteří milují Vaše nenapodobitelná drobná umělecká díla, Vám přejí do dalších let vše dobré.

Jan Langhammer

POZDRAV A. I. KALAŠNIKOVVI

Anatolij Ivanovič Kalašnikov se narodil 5. 4. 1930 v Moskvě. V dětství navštěvoval výtvarné kurzy v Lichačevově automobilovém závodě. Od roku 1945 se učil linorytu u I. N. Pavlova a v roce 1949 absolvoval studium na Moskevském vysokém uměleckoprůmyslovém učilišti u M. V. Matorina.

Po krátkém zaměstnání v jednom grafickém oddělení se v roce 1952 osamostatnil. Zaměřil se na dřevoryt a volnou grafiku. Uplatnil se též v tvorbě poštovních známek. Od roku 1964 vytvořil přes tisíc knižních značek a další užitnou grafiku pro

domácí a zahraniční sběratele a objednatele. Vyhrál různé mezinárodní soutěže v tvorbě exlibris. Stal se předsedou výboru spolků sběratelů exlibris v Sovětském svazu. Hodně cestoval do zahraničí. V některých zemích (Itálie, Švýcarsko, Československo) pobýval delší dobu a navázal četná přátelství. Je čestným členem SSPE. Seznamoval naše sběratele s dalšími ruskými grafiky.

Vedle bravurní kresby a rytí, v čemž vynikají i jiní ruští tvůrci exlibris, upoutal pozornost sběratelů stylem tvorby. Obrisy a hlavní linie svých děl často skládá z realisticky, kubisticky a abstraktně zpracovaných částí a sjednocuje je kubisticky pojatým šrafováním většiny vnitřních ploch. Tento postup nepůsobí nesourodě, naopak, celkový výraz díla ještě zesiluje. K tomu přispívá i výtvarný cit a velká fantazie našeho oslavence. A. I. Kalašnikov právem dosáhl předního postavení mezi světovými tvůrci exlibris.

František Šára

Předmluva k výstavě v Plzni

Cestování, když nepočítám umění, je největší vášní mého života. Pokud si vzpomínám, vždycky jsem jezdil. Zpočátku ve své zemi, později za hranice a poznával jsem stále nové země. Tak poprvé v roce 1972 jsem objevil Československo. Objevil jsem je a zamiloval jsem si je a dodnes mu zůstávám věrný. Třikrát jsem s manželkou navštívil Československo a pokaždé, když jsem odjížděl, jsem doufal, že se s touto zemí zase setkám.

V této zemi je harmonické všechno: příroda, architektura, národní charakter. A to už nemluvím o přátelích, na jejichž pozvání jsme přijeli, o těch, s kterými jsem se setkal v Praze nebo na četných zájezdech po Československu (a jezdili jsem skutečně mnoho; na Moravu, do západních i jižních Čech, na Slovensko a do severních Čech). Chovali se k nám s výjimečnou dobrotou, snažili se nás pochopit a snažili se být pochopitelní pro nás. Společenskému styku samozřejmě prospívá příbuznost našich jazyků, ale hlavní je podle mého mínění snaha vzájemně se pochopit. A jistě proto jsme získali tak mnoho přátel v Československu.

Vždy a všude na svých zájezdech nejen odpočívám, ale i pracuji. A protože moje práce je kreslení a nejraději kreslím architekturu, tak jsem si z Československa, ze země s velkolepými architektonickými památkami, přivezl více než 300 kreseb. Mnohé z nich jsem v Moskvě realizoval v dřevorytech a v exlibris pro české sběratele.

Sběratelů exlibris je v Československu velké množství. Myslím, že se to dá objasnit tím, že snad nikde v Evropě nenajdeme tolik prvotřídních grafiků jako v Československu. A v této zemi je znájí, milují je, jejich práce vysoko

oceňují a jejich grafická díla sbírají. Mezi našimi známými není ani jediná rodina, ve které by nebyl dřevoryt nebo lept nejlepších mistrů.

Čechům i Slovákům je vlastní láska k minulosti i k současnosti země a k jejímu umění. Každý Čech a Slovák je kvalifikovaný průvodce, který dobře zná svůj kraj a který dovede krásně vyprávět o jeho pozoruhodnostech. Těchto vlastností našich přátel jsme bezohledně využívali, ale oni se neurazili, naopak. Čím více jsme chtěli vědět, tím ochotněji nám vypravovali.

Jako výsledek mých zájezdů do západních Čech vznikly dřevoryty s architekturou Domažlic, Klatov a samozřejmě i samotné Plzně s její neopakovatelnou dominantou chrámu sv. Bartoloměje, s velkolepým náměstím Republiky s radnicí a stavbami, které pocházejí z XV. – XVII. století.

Při jedné ze svých návštěv Západočeské galerie, která se nachází ve starých Masných krámech, jsem byl představen řediteli galerie Oldřichu Kubovi. Navrhl mně uspořádat zde výstavu mých dřevorytů a kreseb, s čímž jsem s radostí souhlasil. A nyní, když byla výstava zahájena, chtěl bych v této kratičké předmluvě vyjádřit srdečné díky všem svým českým přátelům, kteří se přičinili o to, aby se tato výstava uskutečnila.

Plzeň, 27. 10. 1977

Anatolij I. Kalašnikov

Srdečně blahopřejeme A. I. Kalašnikovovi k významnému životnímu jubileu a přejeme mu hodně zdraví a tvůrčí pohody do dalších let života.

Výbor SSPE

JAK JSEM SE STAL MALÍŘEM

Narodil jsem se ještě jako rakouský občan v Plzni-Doudlevcích. První fotografii mám ze dvorečku rodinného domu, jak sedím jako púletý chlapec se slámově žlutými vlasy mamince na klíně a ve dveřích do dvorku stojí dvanáctiletý chlapec s mladšími sourozenci. Je to mladý Jindřich Šolle, pozdější Jindřich Plachta, který chodil k matce na chleba se sádlem.

Jako kluk jsem čmáral po časopisech a moje teta, mamčinina sestra, mě hladila po dlouhých kudrnatých vlasech a říkala: „Z tebe bude akademik.“ Byla na den o dvaadvacet let starší a toho „akademika“ jsem jí připomněl, když jsme slavili její devadesátiny. Jako prvňák jsem vítal prezidenta Masaryka u plzeňské sokolovny. V roce 1924 jsem začal chodit do II. státní reálky na Mikulášském náměstí v Plzni. V primě a kvartě mě učil profesor Josef Skupa a byl jsem spolužákem Jiřího Trnky. Bavila mě chemie a doma na záchodě jsem měl laboratoř. Když mně po nezdařeném pokusu do očí stříkla dusičná kyselina, vyměnil jsem laboratoř za olejové barvy a začal malovat.

V roce 1931 jsem se rozhodl jít na akademii do Prahy. Vrcholila krize a na tatínkovy námitky, že se jako malíř neuživím, jsem slíbil, že si udělám

profesuru kreslení jako o pět roků starší kamarád František Koliha, žák Jakuba Obrovského.

Udělal jsem zkoušku na akademii – ze čtyřiceti uchazečů nás přijali pět nebo šest, a když jsem se šel na rektorát zeptat, co si mám zapsat, abych mohl studovat profesuru, řekli mi, že od roku 1931 byla profesura na akademii a UMPRUM zrušena, ale že je na technice. Tak jsem řekl: „Škrtněte mě, jdu k Blažíčkovi.“

V. Pokorný

Václav Pokorný, X2, 1981

První hodinu, bylo to pondělí, jsme kreslili akt. Museli jsme se podepsat, aby nás pan profesor poznal. Kreslil jsem tak, jak jsem uměl, a pan profesor Blažíček si přečetl moje jméno a povídá: „Pane Pokorný, když tak budete kreslit, budeme kamarádi.“ Byl jsem na větvi, že mě pan profesor první hodinu pochválil.

Za týden jsem měl jako chudý student jen konceptní papír a roubík Progress tužky. Když přišel Blažíček, podíval se na kresbu a řekl mi: „Vy, pane, nebudete umět nikdy kreslit.“ Beze slova jsem utrhl kresbu, hodil ji do koše u dveří a odešel. Bydlel jsem na Smíchově, přišel do bytu, vlezl do postele a tři hodiny spal. Po probuzení jsem si řekl, že měl asi špatnou náladu, a že když mně bude někdo radit, co mám nebo nemám dělat, vyberu si z toho to, co se mi bude hodit. A tím se řídím do dneška.

Od mládí bojuji s leností, a proto se řídím svým devadesátiletým dědečkem, který jako sedlák dělal povřísla, a když jsem ho navštívil, sedl si ke mně na násep s tím, že si musí odpočinout. Neseděl déle než tři minuty a povídá: „Krucifix, tělo, copak ti neporučím?“ Zvedl se a šel dělat.

Picasso prý řekl: „Malíř maluje obrazy, aby prodával, kumštýř prodává obrazy, které maluje.“ V Braquově monografii jsem četl, že ve vysokém věku život a tvorba je jedno. A mně je taky jedno, jestli něco bylo včera nebo před padesáti lety, a jsem rád, že mě malování stále baví a mám potřebu dělat.

Václav Pokorný, duben 2004

Převzato ze zpráv KPVÚ – Prostějov OKNO č. 1/2005

UNIFORMA, GRAFIKA A MEDAILE

Výstava grafiky, medailí a známkové tvorby Karla Zemana v galerii v Jindřišské věži v Praze, která se konala na jaře roku 2005, přivábila obdivovatele precizní umělecké práce tohoto vynikajícího umělce k návštěvě této galerie. Úvodní slovo, které při zahájení výstavy přednesl dr. Karel Žižkovský, nám tuto výstavu připomene:

Karel Zeman, C2

uvědomil, že ta uniforma je velmi těsná, že příliš „zesílil“, nabyl na objemu a že by mohlo při bitevní vřavě dojít k nejhoršímu, kdyby praskl ve švech...

Ale opusťme bojiště a přesuňme se do ateliéru v Dejvicích, neboť Karel Zeman, akademický malíř, grafik a medailér není jen granátníkem, ale v prvé řadě umělcem, kterého obdivují svorně sběratelé grafických listů (poslední, již patnáctou cenu získal na přehlídce drobné grafiky v Hollaru v prosinci 2004, kdy získal cenu Spolku sběratelů a přátel exlibris). Obdobně je hodnocen a obdivován sběrateli medailí u nás i v zahraničí.

Prohlédneme-li si pozorně postavu umělce, vyvstane otázka: jak je možné, že chlap jako hora, s rukama, které nejsou malé a něžné ani chirurgicky štíhlé, dokáže pracovat s kovovými deskami tak pečlivě, s ostrým rydlem zachází stejně přesně jako chirurg při operaci mozku a jeho medaile jsou tak sugestivní, dokonalé a plastické, že se divákům tají dech. Jak je možné, že Bůh někomu dal tak veliký dar citu zatímco mnozí nedovedou zacházet ani s krumpáčem? Zázrak? Snad, ale zázraku předcházelo studium na Škole uměleckých řemesel

v Brně v letech 1965-1970 u prof. Dalibora Chatrného a následně studium v ateliéru prof. Zdeňka Sklenáře a Jiřího Anderleho na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze, kde absolvoval v roce 1976.

Vrátíme-li se zpět do doby, kdy se Karel, a vlastně jeho rodiče rozhodovali o jeho životním poslání, pak bylo štěstí, že zvítězila bohyně umění nad bohyní historie. Obě disciplíny budoucí umělec zbožňoval a teprve rozhodnutí otce: „Špatně se učíš, můžeš jedině na šurku,“ rozhodlo o jeho osudu. Pochopitelně, že láska k historii i nadále přetrvávala. O prázdninách pracoval na vykopávkách středověké obce Msténice a v následujícím roce pracoval v Ivančicích a konečně se zúčastnil prací na kralické tvrzi. Připočteme-li k tomu zájem studenta o staré mince, zvláště antické, které sbíral jeho otec a nevšední zájem o staré tisky a grafické listy, pak se nemůžeme divit, že se na vysoké škole zaměřil zvláště na prastarou techniku rytiny, která dodnes v jeho tvorbě převládá. Snaha dostihnout vybrané umělecké vzory se zdála marnou, ale autor se nikdy nevzdává a výsledky jeho snažení může divák sledovat na dnešní výstavě, kde jsou prezentovány práce, které vznikaly v průběhu jeho života a jsou svědectvím o jeho neuvěřitelné pílí a vytrvalosti.

Není divu, že zájem o tvorbu Karla Zemana neustále vzrůstal. Vedle mnoha běžných zakázek, které mu dovolily být na volné noze, začal spolupracovat s nakladatelstvím Blok, později s pražským nakladatelstvím Odeon. Největší radost měl z dlouhotrvající spolupráce s prestižním nakladatelstvím Lyra Pragensis, které mu umožnilo realizovat skvostné grafické listy a doprovod k bibliofilským tiskům.

Podíváme-li se na umělcův stůl, pak zjistíme, že vedle grafického nářadí zde leží pečlivé kresby – návrhy pro nové medaile - a v zadní místnosti pak sádrové formy – předlohy pro budoucí i hotové medaile. Kdy vznikla první medaile? Už v osmnácti letech – ještě coby žák školy zpracoval napoleonskou tematiku a vznikla ojedinělá medaile s císařovým portrétem. Další medaile na sebe nenechaly dlouho čekat a už v roce 1977 vznikla „moravská řada“, připomínající významné osobnosti Moravy. Poslední medaile – nemedaille (jedná se o návrh pamětní stříbrné mince k dvoustému výročí bitvy tří císařů) byla oceněna Karlovým čtrnáctým oceněním, žel jen 2. cenou, ale Česká mincovna se přesto rozhodla vydat ji ve zlatě. Tak nevím, kdo měl vlastně největší úspěch. Asi si ji koupím, kus zlata doma neuškodí.

A tak Karel Zeman rozpoltil svou uměleckou duši a čas přidělený od nejvyššího tvůrce všehomíru dělí více či méně spravedlivě mezi obě tvůrčí disciplíny. V posledních letech připojil ještě tvorbu známek, které umělecky zpracovává stejně kvalitně a kompozičně dokonale, a já pevně věřím, že k dalšímu rozpolcení duše ani času už nedojde. V čem je tedy tajemství úspěchu Karla Zemana? Zázrak? Určitě! Bůh jej obdařil velkýma, ale náramně šikovnýma rukama, hloubavou myslí, úzkostlivou precizností, trpělivostí, vytrvalostí, a hlavně přidal koření, kterému všeobecně říkáme talent, bez něhož se veškeré snažení stává marným mrháním času.

Vítězství! Napoleon znovu zvítězil, jak jinak, vždyť dějiny nelžou, jen historici. Karlův mundúr vydržel bitvu, švy nepovolily, ale granátník Zeman se rozhodl, že se musí stát radikální náprava: buď držet přísnou dietu a zhubnout nejméně o deset kilogramů, nebo nechat ušít nový mundúr. Jen čas ukáže, pro kterou z variant se umělec-grafik a granátník a můj kamarád rozhodne. Pevně věřím, že si zakoupí nové gatě i vojenský kabátec.

Karel Žižkovský

LADISLAV J. KAŠPAR V ÚSTÍ NAD ORLICÍ

Klub přátel umění Ústí nad Orlicí uspořádal výstavu obrazů, kreseb a grafiky akademického malíře a grafika Ladislava Josefa Kašpara (1915-1997) v Galerii pod radnicí v době od 9. dubna do 1. května 2005.

Snad každý z členů našeho Spolku má ve své sbírce exlibris a novoročenky tohoto vynikajícího umělce, kterému bylo právem uděleno čestné členství v SSPE. Nebude tedy pro nás nesnadné pochopit následující upřímná slova dr. Karla Žižkovského, která pronesl při vernisáži výstavy:

„Podej mi papír, tuš a barvy,“ prohlásil Lád’a Kašpar, sotva zmizely se stolu talíře od večeře. Přinesl jsem novou domovskou knihu a žádané potřeby. Lád’a se usadil, vyndal krabičku na pera – takovou tu plechovou s ťuplíkama a plastickým perem, položil ji pod papír a začal po vrchu čmárat tužkou. Jednou, dvakrát, šestkrát, desetkrát, pak vzal pero namočené do tuše a dokresloval a barevně doladil a nakonec mistrovsky přesně dopsal název: Pan Péro. Nádherný paňák zdobil můj první list v knize, ještě podpis 24. 1. 1967. „Příště nakreslíme zase něco nového,“ prohlásil a vypil skleničku červeného vína.

Takový byl akademický malíř a grafik Ladislav Josef Kašpar. Laskavý, usměvavý člověk, plný optimismu, báječný vypravěč, který na svém poprdávajícím oři navštěvoval kamarády tu i onde, rozdával radost a kreslil obrázky. Jeho ruce byly plné neklidu, když byly v klidu, ale sotva před něj někdo položil papír, začaly pracovat. Hlava plná nápadů začala vymýšlet motiv, který neustále zdokonaloval, kaligraficky zdobil, doplňoval, vylepšoval. Chceš motýla, no dobře, chceš brouka, nakreslíme, chceš Napoleona, císaře, krysaře, piráta, knoflíkovou slečnu, hned to bude, milý příteli! Trochu upijeme vína, dnes ne, jsem tady na svém přístroji, kamaráde, až jindy.

Kresba je základem každého uměleckého počínání, a pokud ji někdo neovládá, není umělec. Ladislav Kašpar, absolvent Státní grafické školy v Praze u profesora Jana Konůpka, dále absolvent Uměleckoprůmyslové školy v Praze (prof. J. Benda) a následně absolvent Akademie výtvarných umění u prof. V. Nechleby, tuto pravdu neustále opakoval sběratelům i žákům Střední odborné školy výtvarné v Praze, kde byl dlouholetým oblíbeným profesorem. Jeho

kresba je poznamenána kubismem stejně jako surrealismem, který uplatňoval svým osobitým způsobem stejnou měrou u kreseb jako při realizaci obrazů. Tvorba pro něj byla hrou. Mohl plně uplatnit svou fantazii, humor i laskavost a radost nikdy nezmizela z jeho přimhouřených očí a oblouček rtů se vždycky usmíval.

Kde hledal náměty pro svou tvorbu? Kolem sebe. Obdivoval přírodu, sbíral všelijaké kuriozity a na prvním místě knoflíky! Kdo byl v jeho domečku na Zahradním městě, určitě viděl alespoň kousek nepředstavitelně vzácné sbírky knoflíků. Knoflíky ze starých dámských šatů, knoflíky perleťové, knoflíky kovové, dřevěné, porcelánové, skleněné, tuze vzácné i obyčejné, knoflíky námořnické i z vojenských mundúrů defilovaly před návštěvníkem a zasvěcené slovo upozorňovalo: „Tohle jsou knoflíky granátníků z dob napoleonských válek, a tady ty knoflíky nosily dámy v rokoku.“ Hodiny mohl člověk sedět a nenudil se, tak uměl vyprávět. Snad proto je jeho umělecké dílo tak pestré, nevšední a plné drobných detailů, vycházejících z reality, opírající se o podrobné studium a všestranné znalosti.

Dokonalou a přesnou kresbu samozřejmě uplatnil i v grafické tvorbě, zvláště v rytině, která mu umožňovala čistou, jednoduchou linku. Ten, kdo má ve své sbírce jeho drobné novoročenky s náměty zvířat, mi určitě dá za pravdu, jak jistou ruku měl autor, jak vkusně každý lístek barevně koloroval, jak přesně vystihl motiv, který si pro daný rok zvolil. Dřevoryt sváděl autora k jiné hře: zdůrazňoval často plochu, v níž zasvítla světlá linka, nebo kubisticky členil jednotlivé motivy a kaligraficky doplňoval volná místa. Hra, jak už jsme si několikrát řekli: hra, byla to vždycky radostná práce, ať už kreslil na litografický kámen, který mu navíc dovolil pracovat s jásavými výraznými barvami, nebo si pohrával s rydlem a měděnou deskou či dřevěným špalíkem.

Velikost plochy byla zanedbatelná. Na jeho pracovním stole se zrodily miniaturní lístečky 3x4 cm, stovky exlibris a novoročenek, ale i návrhy pro volnou grafiku, která je často obměnou těch drobných, kultivovaných lístečků.

„A koukejme se, poslední list, kniha je plná, musíš si pořídit další, dones pero a barvy! Copak dnes nakreslíme? Lampu? Tak dobře.“ A už jeho jistá ruka (žádné předkreslování, žádná skica na vedlejším papíře) jede odshora dolů:

Ladislav J. Kašpar, C2, 1975

stínítko, nádobka na petrolej s takovýma cinkrlátkama, která vysunují knot, a litinový podstavec; ke světlu se přiblížila noční můra celá v černém a na stole leží krabička zápalek se značkou „Fosforus Casparidi Praga“. Hotovo! „Příště ať máš novou knihu!“

A bylo příště: sklenice na víno s hezkou nohatou slečnou, a bylo příště i u sběratele Jiřího Laty, kde kreslil nádherné veliké kresby, jelikož byl papír rozměrnější, a bylo příště u sběratele Jana Čáhy, kde plnil přání objednatele, a bylo příště u doc. Františka Šáry, a bylo ... , ach bylo tolik přátel a tolik příště, až jednou, psal se konec roku 1997, přestalo být příště. Pera a barvy sběratelů osiřely, do knih a na volné ruční papíry už Ladislav Josef Kašpar nic nenamaloval. Škoda, že ty krásné kresby, které skutečně tvoří základ malířovy tvorby, zůstávají utajeny veřejnosti, škoda, že nikdo nezpracoval monografii o umělci, laskavém člověku, který toho tolik věděl a uměl! Snad někdy příště. Dnešní krásná výstava je toho svědectvím a předzvěstí.

Karel Žižkovský

FRANTIŠEK DVOŘÁK

Letos se dožívá osmdesáti pěti let v současnosti doslova první muž české kunsthistorie, univerzitní profesor PhDr. František Dvořák.

Tento renesanční vzdělanec, který vnáší celou svou osobnost do výtvarného umění, dokáže díky své jasnozřivosti rozpoznávat podstatné znaky trvalých hodnot, a tak pomáhat svým současníkům objevovat talent a vysvobozovat jej z područí času i z dosud zanedbaných uměleckohistorických a osudových zákutí. I proto také cestoval do mnoha končin vlasti. Tam ve svých proslovech využíval svého daru přesvědčivosti a utvrzoval v potřebě citu pro umění nejen pozorného vnímatele, ale i poučeného spolubesedníka, aniž jej chtěl à priori získat na svou stranu. Na místě totiž pregnantně deklaroval teze, které jiní šířili velmi nezávazně a nesrozumitelně. Byl vždy nezávislým teoretikem, který neuhnul ani před ideologickými obstrukcemi a cenzurou. A proto, i když napsal na třicet knih, připravil na tisíc

vernisáží – většinou s katalogy, přednášel vděčným nadšencům, nemohl některé své představy zcela naplnit. Jako vysokoškolský učitel (od roku 1990 univerzitní profesor dějin umění na FAMU a FF UK v Praze) formoval profil adeptů uměleckých disciplín tak zásadně, že i dnes hledají u něho oporu a v jeho duchu současnou kulturu sami ovlivňují.

Připomeňme si rozhodující životní údobí tohoto nestora českého umění a zlomek jeho tvůrčí činnosti.

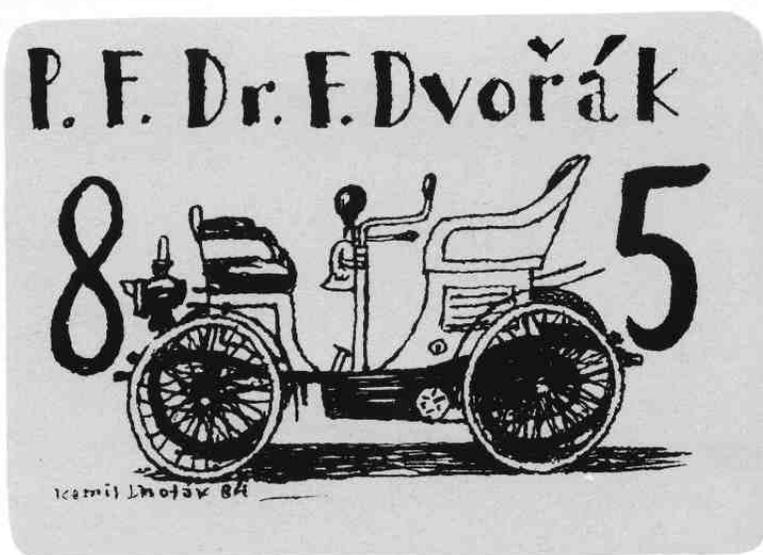
Narodil se 17. dubna 1920 v Července na Hané; vyrůstal pod křídly sečtělé matky, která jej vedla k ochotnickému divadlu, ale jeho vášni pro kreslení vůbec nepřála. Zato otec v něm viděl gymnazistu. Po maturitě na gymnáziu v Litovli, abiturientském kurzu v Kroměříži a krátké učitelské službě v Lošticích (od listopadu 1944 totálně nasazen v Račicích) se k nelibosti rodičů uchýlil do Prahy. V květnu 1945, chtěje studovat českou literaturu, byl v říjnu přijat na dějiny umění na FF UK k prof. Antonínu Matějčkovi a Josefu Cibulkovi (zapsal se i na estetiku u prof. Jana Mukařovského). Byl ve styku se spolužáky Jaromírem Neumannem a

Jiřím Mašínem, zvláště pak se sochařem Vladimírem Janouškem. V průběhu studia se stačil seznámit s veřejnými obrazovými sbírkami, např. v Nizozemí, Švýcarsku a hlavně ve Francii a začal redakčně spolupracovat s Emilem Fillou. Již jako posluchač fakulty na sebe upozornil seminárními pracemi, které věnoval nástěnné gotické malbě na Karlštejně a společně s prof. Cibulkou restaurování Rembrandtovy Noční hlídky, uveřejněné ve Volných směrech, do nichž začal i sám přispívat (1947-48). Promoval v roce 1949 a obnovil své členství v SVU Mánes z roku 1944. Nastoupil do Národní galerie do oddělení dr. Anny Masarykové. V roce 1950 se stal asistentem katedry dějin umění u prof. V. V. Štecha na AVU v Praze. Roku 1956 založil skupinu MÁJ a napsal monografii o Janu Kupeckém pro vydavatelství ARTIA, které mu později vydalo ještě titul Francouzské moderní umění v českých sbírkách; stal se členem SČUG HOLLAR. Z Akademie výtvarných umění odchází roku 1958 spolu s V. V. Štechem. V období let 1958-62 pracoval v grafické sbírce Národní galerie v Praze. Od roku 1963 do roku 1969 vyučoval na žižkovské Střední uměleckoprůmyslové škole. V letech 1969-96 týden co týden cestoval přes rodnou Červenku do Olomouce, aby na tamní univerzitě přednášel dějiny umění. Toto poslání plnil s nesmírnou obětavostí. Patří k jeho příslovečné dobré náladě, že ve vlakovém kupé bavil spolucestující vtipně podbarvenými příběhy o známých veličinách kultury. V této pro olomoucké intelektuální kruhy tak inspirativní dvořákovské éře byl i jinak platný (např. pro ostravské nakladatelství Profil stačil připravit své texty o ateliérech olomouckých výtvarníků; účastnil se práce umělecké nákupní komise Galerie výtvarného umění – i zde jako uznávaná autorita pomáhal dr. Jaromíru Lakosilovi).

Ve svém každodenním údělu neznal odpočinku (jak při tom nevzpomenout obětavosti jeho ženy Nataši, kterou všichni znali! Ona to byla, jež mu vybudovala ideální rodinné prostředí). Veden pouze samostatným úsudkem, všude apeloval na lidskou soudnost a své profesi se nezpronevěřil ani jako publicista. Když pro běžné články o umění nebyla jiná vhodnější platforma než kulturní rubrika v relativně neutrálním deníku Lidová demokracie, uveřejňoval zde ve formě informací o věcech tehdy nedostupných krátké recenze s rozličnými glosami pod šifrou (fd). Stejně tak se staly pro přemnohé účastníky zájezdů KPVU a HOLLARU nezapomenutelným zážitkem jeho výklady o architektuře a umění Francie a Itálie, jimž se věnuje dosud.

Dr. František Dvořák je především badatelem a jako odborný spisovatel autorem vědecky zaměřených publikací. Zmiňme např. monografii o kresbách

Hanse Holbeina (Odeon) a její vydání v pařížském Cercle d' Art, vídeňském Vorum Verlag, Gondrom Verlag v Bayreuthu nebo v Minnesotě v USA; vyšla mu také publikace Henri Matisse – Kresby v Odeonu i různých jazykových mutacích.

Osobně se poznal s řadou velikánů a také při

nich stál děj se co děj a to i přesto, že mezi některými existovaly vzájemné rozpory, např. E. Filla – V. V. Štech, F. Tichý – J. Zrzavý, M. Švabinský – V. Sedláček. Dodnes si cení známosti s Jiřím Karáskem ze Lvovic, Josefem Šímou, E. F. Burianem, Otou Janečkem nebo Luto-borem Hlavsou a Adolfem Bornem; blízké kontakty měl s Josefem Váchalem a Bohumilem Hrabalem (oběma mluvil nad rakví). Kamil Lhoták a Jan Zrzavý docházeli k němu domů. Výtvarným umělcům psal monografie, a aby pochopil hlouběji smysl jejich úsilí, zakládal si na dlouhých rozhovorech s nimi. Stále na ně vzpomíná (např. v pořadu ČT

Kamil Lhoták, S1/2, 1984

Febio GEN v roce 2000 nebo v cyklu 10 relací Osudy – ČR 3 Vltava v roce 2005). Není bez zajímavosti, že i dílo Václava Špály mu navždy učarovalo. O Kamilu Lhotákovi vydal vůbec první knižní studii s podtitulem Obrazy 1939-56 (NČSVU, Praha 1958), dále monograficky kompletoval a uváděl většinu jeho

výstav; o Janu Zrzavém napsal monografii (Odeon, 1965), bibliofilsky otiskl soupis jeho grafického díla a zahajoval mu na sedm výstav. Ovšem nepřekonatelným znalcem malířského, grafického, kresebného a ilustrátorského díla zůstává v případě Františka Tichého; vedle knih navíc připravil jeho devět výstav – včetně posmrtné v síni Mánes (1962). Stejně významné je působení Františka Dvořáka v SČUG HOLLAR (v někdejší Sborníku Hollar měl postavení dominantní, připravoval členské a jubilejní výstavy doma i uvedení hollaristů v Paříži; v tomto vlivném sdružení byl do roku 1999 místopředsedou (až do úmrtí předsedy Jaroslava Švába). Dlouholeté předsednictví ve Spolku českých bibliofilů a opětné prosazení jeho pozice v ediční aktivitě (např. psal Zprávy SČB) opomenout též nelze. Obdiv k Matce měst posvětil knižní trilogií (Zastavení s Františkem Dvořákem: Po Karlově mostě (mj. i ČT, 2004), Po Královské cestě, Po Pražském hradě a okolí – 2005). Jeho expertním zájmem je také knižní vazba (účast v porotách čs. přehlídek nebo v roce 1990 např. katalog o práci Ladislava Hodného – otce a syna. V roce 1995 byl poctěn členstvím v Masarykově akademii umění. Získal i Evropskou cenu TREBBIA za podporu umění a tvůrčí činnosti (2004).

V oblasti exlibris se v roce 1979 podjal konkrétního úkolu: vydal v edici SČU přehlednou publikaci Současné exlibris s krátkým úvodem a životopisy protagonistů (Odeon), byl členem oborových komisí, porotcem Trienále v Chrudimi (1992) a častým hostem sjezdů SSPE. Je čestným členem SSPE. Význam knižní značky ve spojení s tvorbou volné grafiky sleduje trvale.

Profesor dr. František Dvořák si proto zaslouží těch nejvřejších slov uznání a stisku ruky od všech tvůrců a sběratelů české grafiky a exlibris.

Miroslav Kudrna

BÍLKOVO EXLIBRIS PRO OTOKARA BŘEZINU

Každé nové zveřejnění korespondence známých osobností naší i světové kultury přináší většinou zajímavý pohled nejen na jejich osobní vztahy, ale mnohdy i na jejich snahy o vystižení krásy v uměleckém výrazu, na jejich zápas o vyjádření vnitřního duchovního světa. Takovýmto přínosem je i nedávno vyšlé dvousvazkové dílo: Otokar Březina – Korespondence I a II, které vydalo nakladatelství Host, Brno 2004. Editorem vydání je Petr Holman, náš současný nejvýznamnější znalec Březinova díla, který na kompletaci Březinových dopisů, včetně velkého množství poznámek a uvádění ukázek dopisů adresátů i dalších osob, pracoval více než 30 let. Oba svazky obsahují celkem 1954 dopisů pro 215 adresátů na 1815 stranách. Přestože korespondence s nejznámějšími adresáty, kterými jsou, např. F. Bílek, J. Demel, F. X. Šalda, S. L. Bouška, A. Pammrová, E. Lakomá aj., je známa z některých starších vydání, je více než jedna čtvrtina dopisů zveřejněna poprvé.

Vzniklo tak dílo, které se jistě zařadí na přední místo nejen české epistolografie. Jeho význam byl oceněn při nedávné soutěži MAGNESIA LITERA za rok 2004, kde Korespondence získala 1. cenu za nakladatelský čin. Předání této ceny jsme mohli sledovat na televizních obrazovkách.

Je známo, že dílo Otokara Březiny se stalo velkou inspirací pro řadu výtvarníků, jmenovitě Františka Bílka, Jana Konůpka, Josefa Váchala, Františka Koblihu aj., ať již díky jejich osobnímu přátelství či pozdějšímu ilustrování Březinových knih.

Jeden z nejvýznamnějších oddílů knihy patří vztahu Otokara Březiny a Františka Bílka, který trval od roku 1906 až do Březinovy smrti v roce 1929 a znamenal oboustranný přínos, jak po stránce lidské, tak i umělecké inspirace. Bílkův výtvarný doprovod Březinových Rukou i jeho další ilustrace Březinových děl představují výjimečné hodnoty v naší knižní kultuře. Jejich přátelství se rovněž odráží i v realizaci známého exlibris Otokara Březiny Sestra tvůrce z roku 1907, které je zmiňováno ve dvou vzájemných dopisech, především pak v dopise Březinově jeho typickým básnickým slohem.

František Bílek píše: „ Přepadám Vás s ex libris. Bude-li Vám jen milé (!): Žena jako sestra tvůrce – poskytující mu svým mlčením nejsdělitelnější výraz vůči bratřím nebe, když tvoří na „díle svém v nás“. Plotnu s ex libris nechal jsem u sebe, abych dle Vašeho přání nechal Vám vše natisknouti na žádaném papíru a v počtu potřebném.“

Otokar Březina odpovídá: (Jaroměřice 7. 2. 1908) „Můj drahý, především tisknu Vám vděčně ruku za skvostné ex libris, které jste mi zaslal s dobrými

František Bílek, X2, 1907

řádky
posledního
svého listu.
Sestra tvůr-
cova!
Mateřská, vy-
konavatelka
skryté
spravedlnosti,
od-běračka
klasů, která
kráčí, bíle nohy

krvavé, za ženci v horku žní, jasno-vidná, již důvodem k víře je milování, sladká sestra, jejíž rukou uzrává všechno ovoce země, i bezejmenná, když sestupuje jako sen do samot osamělého – vždyť žena je prostřednicí mezi duchovním světem a mužem, mlčenlivou a záhadnou spolupracovnicí díla. Řekl jste to s celou přísnou duchovou krásou celého umění.

Co se týče otištění (jestli tím neobtěžuji příliš Vaši laskavost), ponechal bych vše Vašemu uznání; útraty s tiskem spojené ovšem rád uhradím; ať mi

pošlou účet z tiskárny aneb zásilku dobírkou. 300 exemplářů – či více? Snad stačí.

Jak se zmiňuje editor v poznámce: „toto exlibris OB později často používal i v běžné denní korespondenci“.

František Bílek později toto téma ještě rozvinul v grafickém cyklu šesti dřevorytů Tvůrce a jeho sestra Bolest, který byl využit v knize E. Chalupného: V. V. Sládek a lumírovská doba české literatury (vydal F. Borový, Praha 1916). Vrcholem realizace tohoto námětu je pak Bílkovo sousoší Tvůrce a jeho sestra Bolest (1932) na Březinově hrobě v Jaroměřicích nad Rokytnou. Na počátku jedné krásné myšlenky, jako výrazu přátelství, tedy stálo malé exlibris a na jejím konci dílo, které je považováno za jednu z nejkrásnějších sepulkrálních plastik v Čechách.

Aleš Nevečeřal

PORTUGALSKÁ ENCYKLOPEDIJE TVŮRCŮ EXLIBRIS

V Portugalsku vydává již od roku 1985 pan **Artur Mário da Mota Miranda** náročnou publikaci, která nesla původní název Enciclopédia bio-bibliográfica da Arte do Ex-libris contemporâneo (Životopisná a knihopisná encyklopedie umění současného exlibris). Je dokonale provedená a tištěná ve formátu A4 na výborném papíře, s kvalitními reprodukcemi. V každém díle pojednává zhruba o osmnácti současných výtvarnících, kteří se věnují tvorbě exlibris. Pan da Mota Miranda vydal do roku 2002 celkem třicet dílů a začal nyní s novou řadou pojmenovanou Contemporary International Ex-Libris Artists (Současní mezinárodní umělci exlibris). Náklad je bibliofilský, v počtu 300 číslovaných výtisků. V loňském roce vyšel již třetí díl. Změna názvu je vítaná, protože vlastně ani o pravou “suchopárnou” encyklopedii nešlo. Byly v ní totiž různě pojaté články či eseje o představovaných výtvarnících, i když se skutečně encyklopedickými částmi, seznamem dosud jimi vytvořených exlibris, samozřejmě se stručným životopisem včleněným ale do textu a portrétem umělce. Články jsou převážně psány anglicky, ale též francouzsky, španělsky či italsky. Ty nyní většinou ještě zdvojeny o anglickou verzi. Asi bude stát za připomenutí, že v závěrečném třicátém díle první řady jsou přehledné články belgického znalce evropské knižní značky Luc Van den Brieleho, o jehož přehledu o exlibristickém dění svědčí i výborná třetí kapitola věnovaná českým a slovenským výtvarníkům.

Jch

FESTIVAL GRAFIKY KLUŽ - NAPOCA 2003

Každoročně jsou ve světě vypisovány soutěže pro grafickou tvorbu. A to obecně, a ne pro přímou tvorbu knižních značek. Jen některé se k našemu zájmu blíží svým zadáním, jako rumunský Mezinárodní festival grafického umění v Kluž-Napoca 2003, v jehož rámci probíhalo již 4. Bienále drobné grafiky. Když nám “spiritus agens” těchto akcí Ovidiu Petca zaslal katalog, řekněme si k tomu pár slov. Účast v takovéto soutěži je podstatně vyšší, než jde-li jen o soutěž exlibristickou. Festival obeslalo 640 umělců z 57 zemí. Od nás byly vystaveny práce pěti výtvarníků, z nichž Martin Manojlín zaslal do soutěže právě dvě exlibris.

V katalogu jsou i ukázky z výstavy nazvané Snídaně s Draculou, provedené pomocí počítačové techniky. Téma tak přitažlivé, že svá díla zaslalo 227 umělců! Zřejmě by to byl dobrý námět i pro soutěž exlibristickou. Od nás jsou uvedena jména výtvarníků čtyř .

Martin Manojlín, XI/6, 2003

Jch

Publikace Šplíchal V., Pešek P.: Otakar Štáfl – exlibris. Album Štáflových exlibris

V loňském a letošním roce se připomínají dvě výročí malíře Otakara Štáfle – 120 let od narození (30. prosince 1884) a 60 let od předčasné smrti (14. února 1945). K této příležitosti vznikl na Vysočině „projekt“ (jeho organizátoři zůstávají v informačních letácích utajeni) zahrnující výstavu obrazů, úpravu muzejní expozice a odhalení sochy v Havlíčkově Brodě a vedle dalších akcí a iniciativ také vydání tří publikací. Jednou z nich je i kniha uvedená v titulu. Jde o lepenou brožuru s přebalem, formátu 18x16 cm a rozsahu 272 stran na dobrém křídovém papíru, kde je plnobarevně a kvalitně reprodukováno téměř všech 200 Štáflových exlibris. Vydalo ji nakladatelství REGIA v roce 2004, náklad ani cena nejsou uvedeny, já jsem za knihu zaplatil 385 Kč včetně poštovního a balného.

Podstatnou část knihy tvoří ilustrace, umístěné vždy po jedné na stránce a seřazené důsledně chronologicky. V titulcích i rejstřících autoři zachovávají číslování a popis jednotlivých listů podle soupisu, který sestavili Jaroslav Jozefy a Alois Chvála a roku 1943 vydal SSPE. Číslování posledních třiceti značek z let 1943-45 však již nevyhází z alfabetského pořádku jako u soupisu Jozefyho. Pokud autoři našli vlastníky jednotlivých značek, uvedli jejich stručné biografické údaje. Textová část má rozsah 20 stran

a poskytuje základní, většinou obecné informace o Štáflovi, exlibris a dokonce o SSPE. Kvalitou a hloubkou zpracování zůstává však daleko za standardem dnešních odborných katalogů. Význam a hodnota publikace je zejména v tom, že dává velmi dobrý vizuální přehled o celé exlibristické tvorbě autora, kterou

Otakar Štáfl, P1/3, 1911

takto soustředěnou a uspořádanou můžeme vidět jen vzácně. Přesně tedy dostojí svému podtitulu (Album...).

Drobné nedostatky (užívání zastaralých označení grafických technik, některé nepřesnosti v datování, chybí dva listy z let 1944-45, které zmiňuje Knižní značka apod.) nemá smysl autorům vyčítat, jsou v tomto případě nepodstatné. Lze jen litovat, že při přípravě ojedinělé monografie nedošlo ke spolupráci mezi jejími autory a SSPE – na výsledku by to jistě bylo znát. Mezi spolupracujícími institucemi je uveden mezi jinými Literární archiv Památníku národního písemnictví a Kabinet exlibris v Chrudimi. Zbývá dodat, že kniha je dobře a jednoduše výtvarně řešena a kvalitní tisk je dílem Nové tiskárny v Pelhřimově našeho člena Bedřicha Kocmana. Poštou ji rozesílá Ing. Pavel Pešek, Hněvkovice 89, 584 01 Ledec nad Sázavou.

Milan Humplík